

— Я знав — підніс маестро рамена — що інак не буде. Драми писати я рішуче не хотів, бо ж я — повістяр. Але ж ви, журналісти, приневолили мене, бо впевняли, що це — незвичайно важливе. От і маєте. Бо ж автор тільки тоді може щось путнє написати, коли пише те, що хоче сам, без примусу й без... вказівок та порада...

А що ж інші — „славні“?

Андрє Моруа закінчив „фантастичну казку“, а тепер працює над „Життям Шатобріяна“. Як бачимо, — „актуальна“ й „модерна“ тема.

Академик Франсіс Каркò пише повість з XV-го століття за старими флямандськими хроніками.

Академик Жак де Лякретель творить — автобіографічну повість.

А загалом скрізь починає звучати аксіома, що її висловила талановита Івонна Сарсей:

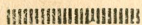
— Міра життя — не ненависть, а любов!

Для нашого видавництва цікаво відмітити, що зазначені автори, теми, критики й самі часописи, що про них тут мова, — ніяк не є „виразно католицькі“ або „намащені“. Ні, це — думки й чини людей, що взагалі приклонники чистої культури. Бо ж таки в Європі сьогодні вже хизуватись атеїзмом це велике назадняцтво; на нього можуть дозволити собі переважно колишні визнавці Адоная.

Цікавою ілюстрацією до сказаного хай будуть слова визначного італійського письменника Массімо Бонтемпеллі, що відвідав перед новим роком Чеську Прагу і сказав до одного журналіста:

—... Питаєте, яке місце займає в Італії католицька література? Скажу вам: вона зовсім не відокремлена. Вона не має обмеженого кола читачів в рядах практикуючих католиків, бо ж її вишукують і ті, хто байдужий до католицького світогляду. У нас... питання католицької літератури стає питанням мистецтва, а не пропаганди“...

А чому ж у нас має бути гірше? Чому у нас католицький твір мусить конче іритувати критиків „байдужих до католицького світогляду?“... Мабуть вже й у нас це швидко минеться...



В. Королів-Старий.

## МЕРТВІ, ВПЕРЕД!...

...„Народ, що не має своїх Чикаленків, не може стати нацією“...

Не можна стати нацією, а тим більше нацією державною, при самій духовій силі, хоча б і найбільшій. Тяжко стати нацією, особливо в часи нинішні — при найбільшій силі фізичній та войовничій,

вибойній завзятості. І цілковито неможливо стати нацією державною тому народові, що не має сили матеріальної.

Назв'єм це жахом, диявольською несправедливістю, чи вишукаймо якесь виразніше слово, — наслідок один: в нашій епосі рішає матеріальна сила, панує золоте телятко. Матеріальна сила підпирає духову енергію. Вона імпульсує творчість, винахідливість, науки й мистецтва; вона підносить освіту люду, розвиває національну свідомість, збільшує народню й загальну культуру чином, друкованим і живим словом. Матеріальна сила імпульсує й творить національне *credo*, дає... ще багато дечого дає, чого б ми потребували, але що тут промовчимо.

Матеріальна сила. Так, це вона — рушій не тільки злого, але й доброго: це вона буде танки й забезпечує перемогу на полях крові, а разом із тим поширює пацифізм та Слово Боже. Це вона, що її потребував навіть Христос для заплати податків, і з-за неї продали Його Самого. Нею віддаємо „кесарево — кесареві, а Боже — Богові“...

Де ж її взяти, де її шукати, як створити в нації, що не має золотих копалень, нації, якій не належить ні її земля, ні нетри земські, ані повітря над землею? Нації, що більшість, ба, майже всі свої матеріальні надбання мусить віддати панівним судідам?.. Але ж і де те чарівне гасло, що здібне відчинити казковий „Сезам“, зробити вільний вихід для струмочків матеріальної міцї, що, без огляду на все, затримується у товстих і щуплих кишнях членів навіть недержавних націй і не буває зужита на особисті потреби?

Свідомість? — Та ж саме її й нема, чи буває обмаль у широких масах, непробуджених з поміччю золотого телятка, тобто матеріальної сили, якої саме й потрібно для пробудження! Любов до рідної справи? — Та ж її — стихійну, неорганізовану, нездисципліновану — тією ж самою матеріальною силою, що творить потрібні засоби, можна оформити, вирізьбити, зосередити й направити в творче річище!

Зачароване коло? Безвихідна ситуація?

Ні. Це — тільки те нечасте становище, коли великого діла можна досягти не гуртом, а поодиноці, коли не треба оглядатись на інших, а робити самому те, куди веде серце, що, як говорять чужинці, „лежить на правдивому місці“. На загал, окремі, поодинокі особи, що вже мають ясну свідомість своєї повинности перед нацією; особи, що вже остаточно оформили свою любов до рідної справи; одиниці, яких вже не можуть задовольнити самі — хай і найліпші й найзапальніші — слова, бо ж душа їхня вже прагне доброго чину... Ті, чиє бажання успіху рідної справи дійшло до апогею, не тільки „до глибини душі, а й до глибини кишені“ ті, що затужили за шляхетним і почесним найменням — мецената.

Кожен народ, коли починає ставати свідомим народом, видає з себе своїх меценатів. Коли б не меценати — Медічі, Сфорци й подібні, — ніколи не розцвіло б так мистецтво італійське, коли б не меценати, що їх наймення навіть не знають чужинці, — не

увільнилися б із пазурів могутнього британського лева скромні пастухи — ірландці; без меценатів не опинилися б за кордоном творці чеської самостійності — Масарик і Бенеш, і сьогодні не було б Чехословаччини... Без Семеренка, Євгена Чикаленка та без Митрополита Андрія Шептицького не були б ми там, де стоїмо сьогодні...

Ясна річ: мало в нас, — пригноблених і на чужі млини воду ллючих — мало є багатіїв, магнатів, людей заможних, але ж і між тими майже нема таких, як Чикаленко, що, вмираючи, мав тільки один пекучий жаль: — „За одним жалкую, що не встиг роздати свого майна на потреби народні!“ Мало в нас таких, бо ж хоч і велика числом наша нація, та ж і вбога! Мало таких, бо ж у нації, яка ще загалом не є на вершку свідомости, тяжко бути меценатом, не скористати для себе чи для своїх кривих з лишків свого майна, а роздати його ніби „чужим“, — бо ж далеким землякам та країнам, фактично ж навіть не тим, що вже живуть, а тим, що будуть по нас.

Мало в нас заможних... Але з тим більшим жахом і жалем читали ми нещодавно в чернівецькому „Часі“ довгі реєстри імен українців, померлих ув Америці, що лишили значне або й велике майно, не призначивши його жадним спадкоємцям! І те майно в більшості переходить до скарбниці чужої держави, для збільшення засобів чужої культури, для творення чужих цінностей, для щастя чужих людей!

І довбнею бє в голову думка:

— Та ж, коли ми не спромоглись дати на справу національну за життя, бо нам треба було нашого майна для того ж таки нашого власного життя, то чом же не можемо віддати бодай частину, коли не всі наші надбання, хоч по смерті?

Чому ж і тепер, коли в Чехословаччині вже цілком усталились форми державного існування, чеські газети повні сталих повідомлень про те, що така чи така вчителька, той чи той парох, землевласник, торговець, і селянин, і нотар, і швець, і навіть найубогіший одинокий поденщик, тобто люди найрізніших політичних і релігійних переконань, помираючи, заповідають частину або й цілу свою — позісталість — на ті чи ті народні потреби, й ще тоді, коли всі платять податки, — й не малі податки, — з наказу держави? А чому ж ощадності та маєтності наших людей і в краю, й на емігранції стають „res nullius“ — „нічиєю річчю“, й по смерті українців переходять у руки чужинців, а часами — ще й у руки таких, що всіх нас загалом чи особисто даних небіжчиків, гнітили? Чому ж ми, доживши до старшого віку, завчасу не помислимо про те, щоб скласти заповіт, щоб бодай по смерті здобути собі вдячність своїх братів, забезпечити собі тривалу згадку, як про — добродія, людолюба, мецената? Чому ж люди інших націй хочуть, щоб наслідки їхніх зусиль та намагань за життя — продовжували діяти, чинячи добро й після їхньої смерті, а їх самих згадували б найпочеснішими назвами — а ми ні?

